

סיכומי הדף היומי

בפיך (קידושין ל')

מחודדים

ת"ר ושגנתם שיהיו דברי תורה

לעילוי נשמת אימי מורתי מרת שיינדל חיה חוה גאסט ע"ה בת הר"ר משה רוזנבאום זצ"ל נלב"ע יום רביעי כ"ט טבת תשע"ד ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת מרת פייגע ציפורה גאסט ע"ה בת ר' מרדכי אשר ר' אברהם ז"ל נלב"ע כ"ט שבט תשכ"א ת.נ.צ.ב.ה.

מערכת: 073-249-0403 | sikumhadaf@bezeqint.net

הלימוד בעלון זה לע"נ מייסד ומקים 'סיכומי הדף היומי - מחודדים' הגה"ח ר' פינחס רוזנבוים זצ"ל בהרה"ח ר' בנימין ביינוש זצ"ל נלב"ע בצפרא דשבתא לסדר 'בקרובי אקדש' כ"ו ניסן תשע"ז ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת אבי מורי הר"ר צבי בן ר' אברהם גאסט ז"ל נלב"ע י"ט תשרי תשס"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. לעילוי נשמת אחי הר"ר משה בן ר' צבי גאסט ז"ל נלב"ע ל"ג בעומר תשס"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת הרב אברהם בן חיים גאסט ז"ל נלב"ע ו' טבת תש"ב ת.נ.צ.ב.ה.

ואחת - הבעלים נותנין עשרים ושש, שאין נותנין לזה שאמר כ"א, הואיל ואמרו בעלים עשרים ועולה עם החומש כ"ה, ובעלים יתנו על כרחן אותו סלע שהוסיף זה על הקרן וכ"ה שלהם, אבל על סלע שהוסיף זה לא יוסיפו חומש. אמר השני בכ"ב - הבעלים נותנים כ"ז. אמר בכ"ג - בעלים נותנים כ"ח. אמר בכ"ד - בעלים נותנים כ"ט.

וכל זה כשלא נישום הקדש בשלשה, אבל לאחר שנישום הקדש בשלשה - מוסיף בעל הבית חומש גם על העילוי. ובית שמאי מחמירין להוסיף חומש על העילוי אע"פ שלא נישום.

אמר אחד בכ"ה - אם הבעלים אמרו מתחילה עשרים לבד, אין כופין את הבעלים ליתן שלשים, שבעלים יאמרו שאין הפסד להקדש כיון שהבאתי אחר שנותן במקומי כ"ה, אבל אם בעלים רצו ליתן עשרים סלעים ופרוטה, כופין את הבעלים ליתן שלשים.

אמר אחד בכ"ו - אם רצו הבעלים מתחילה ליתן כחשבון המגיע שלשים ואחד ודינר עם החומש לאחר שנוסיף עילוי של זה, וכגון שאמר בכ"א, שעם החומש הוא כ"ו ודינר, ועם עילוי של זה הוא ל"א ודינר, הבעלים קודמין, כלומר שכופין אותן ליתן ל"א ודינר, שהרי אם היו נותנין לזה שאמר בכ"ו היה הקדש נפסד דינר. אבל אם מתחילה לא אמר בעל הבית אלא בכ', אומר גזבר למוסיף הרי היא שלך.

בעל הבית הפודה מעשר שני שלו מוסיף חומש, ואחר הפודה אין מוסיף חומש. אמר בעה"ב בסלע ואחר אומר בסלע ואיסר - של סלע ואיסר קודם מפני שמוסיף על הקרן, ואע"פ שבעל הבית היה נותן יותר, שחומש של סלע הוא דינר שיש בו כ"ד איסרין, כיון שהריווח לבעל הבית, שהרי בין קרן בין חומש הכל שלו, והוא יאכל הכל בירושלים, ואין לנו בו אלא מצות פדייה שלא יאכלנו בגבולין בלא פדיון, ועיקר פדייתו בקרן היא, ואע"פ שממעט בדמים לא אכפת לו, שהרי ביתירות דמיו אין נהנה אלא הוא.

יום ראשון פרשת פינחס - י"א תמוז תשע"ט

דף כ"ח ע"א

מחרים אדם מקצת צאנו או מבקרו, מעבדיו משפחותיו הכנענים ומשדה אחוזתו, שאומר הרי הן חרם ונותנן לכהן. ואם החרים את כולם ולא שייר לעצמו כלום, לרבי אליעזר אינם מוחרמים. שנאמר 'מכל אשר לו' ולא כל אשר לו, 'מאדם' ולא כל אדם, 'מבהמה' ולא כל בהמה, 'משדה אחוזה' ולא כל שדה אחוזה. ואם החרים אינם מוחרמין, שנאמר 'אך'. ורבי אלעזר בן עזריה דרשו מק"ו, מה אם לגבוה אין אדם רשאי להחרים כל נכסיו, על אחת כמה

שבת קודש פרשת בלק - י' תמוז תשע"ט

דף כ"ז ע"א

כהנים ולוים מקדישין את ערי מגרשיהם לעולם, ואפילו בשנת היובל עצמה (גם לשמואל שישראל שהקדיש ביובל עצמה אינה קדושה), וגואלין לעולם בין לפני היובל בין לאחר היובל.

הדרן עלך אין מקדישין

פרק שמיני - המקדיש שדהו

המקדיש שדהו בזמן שאין היובל נוהג - אומר גזבר למקדיש פתח אתה ראשון בכמה אתה רוצה לפדותה, מפני ריוח של הקדש, לפי שחביבה עליו מוסיף ופודה יותר משאר אדם, ועוד שמצות גאולה באדון היא, ועוד שהבעלים נותנין חומש וכל אדם אין נותנין. (ובזמן שיובל נוהג אין צריך לשואלו בכמה תפדנה, שהרי דמיה קצובין בית כור בנ' סלע, אבל כשאינו יובל נוהג נפדית בשווייה).

י"א שמה ששינוי ש'אומרים' לבעלים לפתוח ראשון היינו 'כופין', וי"א שמתחילה אומרים לו, ואם אינו רוצה כופין אותו.

פודין את ההקדש בכסף ובשוה כסף. לתנא קמא אין פודין אלא אם יש בחומשו שוה פרוטה, ולרבי יוסי פודין אפילו אם אין בחומשו שוה פרוטה.

דף כ"ז ע"ב

אמר אחד הרי היא שלי בעשר סלעים, ואחד אומר בעשרים, ואחד אומר בשלשים, ואחד אומר בארבעים, ואחד אומר בחמשים - חזר בו של חמשים, ממשכנין מנכסיו עשר סלעים. חזר בו של ארבעים, ממשכנין מנכסיו עשר, ונמצא ביד גזבר עשרים, ובן שלשים יתן שלשים, נמצא בידו חמשים. חזר בו של שלשים, ממשכנין מנכסיו עד עשר. חזר בו של עשרים, ממשכנין מנכסיו עד עשר. חזר בו של עשר, מוכרין אותו בשווי, ונפרעין משל עשר את המותר.

וכל זה כשחזרו בזה אחר זה, שאומר בן חמשים לגזבר כשחזרתי הנחתי לך בן מ', אבל אם חזרו כולן כאחת משלשין ביניהן - שאותן עשר סלעים שיש בין חמשים לארבעים, משלם זה שחזר מחמשים, ועשר סלעים שיש בין ארבעים לשלשים, מתחלק לבן חמשים ובן ארבעים, שכל אחד מהן נותן חמשה, ועשר סלעים שיש בין שלשים לעשרים מתחלק לבן חמשים ובן ארבעים ובן שלשים, שכל אחד נותן מהם שליש, וכן לעולם על זה הדרך.

הבעלים אומרים בעשרים וכל אדם אומרים בעשרים - הבעלים קודמין, מפני שהם מוסיפין חומש. אמר אחד (לאחר שאמרו הבעלים בעשרים) הרי היא שלי בעשרים

וכמה שיהא אדם חס על נכסיו.

באושא התקינו המבזבז אל יבזבז יותר מחומשו. ורבי אליעזר אינו סובר מתקנה זו, אלא העיקר שישירר לעצמו קצת כמו בחרם.

המחרים בנו ובתו ועבדו ושפחתו העברים, ושדה מקנתו - אין מוחרמין, שאין אדם מחרים דבר שאינו שלו. ובברייתא דרשוהו מ'בהמה', מה בהמה יש לו רשות למוכרה אף כל שיש לו רשות למוכרה. וגם בתו קטנה שיש לו רשות למוכרה אינו יכול להחרימה, לפי שאין לו רשות למוכרה לעולם כבהמה.

הכהנים אין מחרמין - לפי שהחרמין שלהן.

הלויים, אין מחרמין בקרקעות - שנאמר 'כי אחוזת עולם היא להם'. ובמטלטלין - לרבי שמעון מחרמין, לפי שאין החרמין שלהן. ולרבי יהודה אין מחרמין, שנאמר 'מכל אשר לו ומשדה אחוזתו', מקיש מטלטלין לקרקעות.

דף כ"ח ע"ב

החרים שדותיו - נותנן לכהן שבאותו משמר, שנאמר 'כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו', ודורשים 'לכהן לכהן' מגזל הגר, שנאמר בו 'מלבד איל הכיפורים אשר יכפר בו עליו', הרי בכהן שבאותו משמר הכתוב מדבר. החרים מטלטלין - לרבי שמעון נותנן לכל כהן שירצה, שנאמר 'כל חרם בישראל לך יהיה'. ולרבי יהודה שמקיש מטלטלין לקרקעות, נותנים גם את המטלטלין לכהן שבאותו משמר.

שדה היוצאה לכהנים ביובל - נותנה למשמר שפגע בו יובל. פגע יום הכיפורים של יובל בשבת שהמשמרות מתחלפות בו, נותנה למשמר היוצא.

השמטת קרקעות של יובל הוא ביום הכיפורים - שנאמר 'ביום הכיפורים תעבירו שופר בכל ארצכם'. ולרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה חל היובל מראש השנה, ולשיטתו יובל ושביעית משמטין כאחד, לפי שהשביעית משמטת כספים בסופה, שנאמר 'מקץ שבע שנים תעשה שמטה', והיובל בתחילתה, נמצא שניהם משמטין בבין השמשות של ערב היובל.

חרמי כהנים אין להם פדיון - אלא ניתנים לכהנים.

סתם חרמים - לר' יהודה בן בתירא הן לבדק הבית, שנאמר 'כל חרם קדש קדשים הוא לה', ולחכמים הן לכהנים, שנאמר 'כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו'.

מחרים אדם את קדשיו בין קדשי קדשים בין קדשים קלים - שנאמר (לחכמים) 'כל חרם קדש קדשים הוא לה', ללמד שהחרם חל על קדשי קדשים ועל קדשים קלים. ואם נדר הוא נותן דמיהן, ואם נדבה היא, נותן טובת הנאה שיש לו בה. כיצד? אמר שור זה עולה והחרימו, אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשור זה להעלותו עולה אף על פי שאינו רשאי, ונותן דמים אלו לכהן. (ורבי ישמעאל למד דין זה מדרשה אחרת - ראה להלן כט.).

הבכור בין תם בין בעל מום מחרמין אותו. וכיצד פודים אותו? (שהבכור עצמו אינו מוחרם שגופו של כהן), אומדין כמה אדם רוצה ליתן בבכור זה ליתנו לבן בתו או לבן אחותו כהן.

יום שני פרשת פינחס - י"ב תמוז תשע"ט

דף כ"ט ע"א

חרמי כהנים אין להן פדיון - וניתנין לכהן. חרמים כל זמן שהן בבית בעלים הרי הן כהקדש לכל דבריהם, שנאמר 'כל חרם בישראל קדש קדשים הוא לה', נתנן לכהן הרי הן לכל דבריהם כחולין, שנאמר 'כל חרם בישראל לך יהיה'.

כהן שהקדיש שדה חרמו, לא יאמר הואיל ויוצאה לכהנים זהרי היא תחת ידי תהא שלי, ודין הוא בשל אחרים אני זוכה בשל עצמי לא כל שכן - שנאמר 'כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו', מקיש שדה חרמו לשדה אחוזה של ישראל, מה שדה אחוזה של ישראל יוצאה מתחת ידו ומתחלקת לכהנים, אף שדה חרמו.

רב פסק הלכה כרבי יהודה בן בתירא במשנתנו שסתם חרמים הן לבדק הבית, לפי שקיבל מרבו שהמשנה משובשת וכך היא סברת חכמים. וכן הורה רב יהודה, ועולא פסק שסתם חרמים לכהנים.

הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל. ודוקא בדיעבד שכבר חיללו, אבל לכתחלה יפדנו בשויו. וכל זה בזמן שבית המקדש קיים שיש הפסד להקדש, אבל בזמן הזה אפילו לכתחלה מחולל על שוה פרוטה. רב יהודה הורה לאחד שהחרים נכסיו לפדותן בארבעה זוזי משום פרסומי מילתא.

אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג - שנאמר 'עד שנת היובל יעבוד עמך'. ואין שדה החרם נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג, שנאמר 'ויצא ביובל ושב לאחוזתו'. ודוקא בקרקעות, אבל חרם של מטלטלין נוהג בזמן הזה. וקרקעות שבחוצה לארץ דינם כמטלטלין שבארץ ישראל.

אין בתי ערי חומה נוהגין אלא בזמן שהיובל נוהג - שנאמר 'לא יצא ביובל'. לר"ש בן יוחי אין שדה חרמין נוהגין אלא בזמן שהיובל נוהג, שנאמר 'והיה השדה בצאתו ביובל קודש לה' כשדה החרם'. לר"ש בן אלעזר אין גר תושב נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג, שלמד 'טוב טוב' מעבד עברי.

דרש רבי ישמעאל, כתוב אחד אומר בכור 'תקדיש', וכתוב אחד אומר 'לא יקדיש' - הא כיצד? מקדישו אתה הקדש עליו, להעלותו בדמים ויתן טובת הנאתו לכהן, ואי אתה מקדישו הקדש מזבח שיהא שם זבח אחר חל עליו.

נולד בכור בעדרו - לחכמים מצוה להקדישו אע"פ שהוא קדוש מאליו, שנאמר 'הזכר תקדיש'. ולרבי ישמעאל אין צריך להקדישו.

הדרן עלך המקדיש שדהו

פרק תשיעי - המוכר שדהו

המוכר את שדהו בזמן שהיובל נוהג - אינו מותר לגאול פחות משתי שנים, שנאמר 'במספר שני תבואות ימכר לך'. היתה שנת שדפון וירקון, או שנת שביעית, אינו עולה מן המנין. גרה או הובירה, עולה לו מן המנין. לרבי אליעזר אם מכרה לו לפני ראש השנה והיא מליאה פירות, הרי זה אוכל ממנה שלש תבואות בשתי שנים.

ולא רק שאין כופין את הלוקח להחזיר למוכר בפדיון, אלא שאסור גם למוכר להראות זוזים ללוקח כדי שייטב בעיניו להחזירה לו. ולא רק המוכר עובר בעשה, שנאמר 'במספר שני תבואות ימכר לך', אלא גם לוקח עובר, שנאמר 'שנים תקנה'.

המוכר שדהו בשנת היובל עצמה - לרב מכורה ויוצאה, ולשמואל אינה מכורה כל עיקר, כי קל וחומר הוא, ומה מכורה כבר יוצאה שאינה מכורה אינו דין שלא תימכר. ולרב אין דורשין ק"ו זה, כיון שחוזרים ומוכרים אותה לאחר היובל.

אין אדם מוכר את בתו כשהיא נערה - כי קל וחומר הוא, ומה מכורה כבר יוצאה, שאינה מכורה אינו דין שלא תימכר.

מוכרין סמוך ליובל לאחרי - שנאמר 'אחר היובל שנים תקנה', ומשמע מיד אחר היובל. ומובלג מן היובל, שנאמר

לפי רוב השנים ולפי מעוט השנים'. בשנת היובל עצמה לא ימכור, ואם מכר - לשמואל אינה מכורה, ולרב אינה מכורה לענין שתהא שתי שני תבואות ביד הלוקח, אבל מכורה לענין שיאבד הלוקח מעותיו, ויוצאה מיד. ואין מעמידים אותה בידו עד שיאכל שתי שנים לאחר יובל (וכדין המוכר שנה אחת לפני יובל שמשלימין לו לאחר יובל), לפי שלא ירד בה על דעת לאכול פירות.

אכל לוקח את פירותיה שנה אחת לפני היובל - משלימין לו שנה אחרת אחר היובל.

מכר שדה בשנת היובל - לדעת שמואל שאינה מכורה, המעות חוזרין ללוקח.

המוכר עבדו לעובד כוכבים או בחוצה לארץ - יצא לחירות, וצריך גט שחרור מרבו שני. ואין המעות חוזרין ללוקח, שקונסים את הלוקח ולא את המוכר לפי שהאיסור בידו, שהרי העבד אצלו.

יום שלישי פרשת פינחס - י"ג תמוז תשע"ט

דף ל' ע"א

המקדש אחותו - לרב מעות חוזרין, ולשמואל מעות מתנה.

נרה הלוקח (באחת משתי השנים) - עולה לו מן החשבון, ואין המוכר צריך להעלות לו דמי חרישה.

מכרה לו לפני ראש השנה מליאה פירות - לא יאמר מוכר ללוקח הנח לפני כדרך שהנחתי לפניך, שנאמר 'במספר שני תבואות ימכר לך', פעמים שאדם אוכל שלש תבואות בשתי שנים.

מכר שדה לראשון במנה, ומכרה ראשון לשני במאתים, ובא המוכר לגאול אותה - מחשב כמה שנים היו משמכרה לו עד שנת היובל, וכמה מגיע לכל שנה לפי דמים שמכרה לראשון, שנאמר 'לאיש אשר מכר לו'. ואם מכרה לראשון במאתים ומכר הראשון לשני במנה - אינו מחשב אלא כפי הדמים שנתן האחרון, שנאמר 'וחשב את שני ממכרו והשיב את העודף לאיש', לאיש אשר בתוכו. ורבי דוסתאי דרשה מדרשה אחרת, מנין שאם מכרה לראשון במנה, והשביחה ועמדה על מאתים, שאינו מחשב אלא במנה, שנאמר 'והשיב את העודף', העודף שבידו. מכרה לו במאתים והכסיפה ועמדה על מנה, אין מחשבין אלא במנה, שנאמר 'והשיב את העודף' העודף שבקרקע. ואע"פ שאפשר לדרוש מקראות אלו להקל ולהחמיר, למדים 'גאולה גאולה' מעבד עברי לדרוש לקולא.

מכרה לראשון במאתים, ומכרה ראשון לשני במנה, ונתייקרה ביד השני ועמדה על מאתים - לרבי אינו נותן אלא מנה, שהרי כך נתן בה שני. ולרבי דוסתאי נותן מאתיים, שבין אם אתה דורש עודף שבידו, ובין אם אתה דורש עודף שבקרקע, הרי מאתיים.

לא ימכור שדה רחוקה שיש לו כדי לגאול זו שהיא קרובה לו, ולא ימכור רעה לגאול את היפה - שנאמר 'ומצא פרט למצוי. ולא ילוה מעות כדי לגאול, שנאמר 'והשיגה ידו' יד עצמו. ולא יגאל לחצאין, שנאמר 'כדי גאולתו'.

אבל המקדיש שדהו מותר למכור שדה אחרת או ללות כדי לגאולה, וגואל לחצאין - שאם אינו מספיק לגאול את כולה יגאל חציה ולכשיוכל יגאלנה כולה. וזה חומר בהדיוט מבהקדש.

דף ל' ע"ב

עבד עברי שנמכר במנה והשביח ועמד על מאתים, ובא לפדות עצמו ומחשב כמה שנים יש משעה שנמכר - מחשב ומנכה לו לפי מנה, שנאמר 'מכסף מקנתו'. ואם נמכר במאתים והכסיף ועמד על מנה, אין מחשבין אלא

ממנה, שנאמר 'כפי שניו'. בין אם נמכר לעובד כוכבים ובין כשנמכר לישראל.

ומנין שאני דורש מקראות אלו להקל על העבד ולא להחמיר? שנאמר 'אם עוד רבות בשנים' 'אם מעט נשאר בשנים', וכי יש שנים מרובות או מועטות, אלא נתרבה כספו מכסף מקנתו, נתמעט כספו כפי שניו. ואין לפרש שאם נשתיירו ארבע שנים יתן מכסף מקנתו, ואם נשתיירו שנים יתן כפי שניו, שאם כן היה צריך לומר אם עוד רבות 'שנים' ולא 'בשנים'.

נאמר בעבד עברי 'כי טוב לו עמך', ודרשו מזה שיהא עמך במאכל עמך במשתה - שלא תהא אתה אוכל פת נקיה והוא פת קיבר, אתה שותה יין ישן והוא חדש, אתה ישן על גבי מוכין והוא על גבי קרקע, מכאן אמרו: הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו.

בא וראה כמה קשה אבקה של שביעית - אדם נושא ונותן בפירות שביעית לסוף מוכר את מטלטליו, לא הרגיש לסוף מוכר את שדותיו, לא באת לידו לסוף מוכר את ביתו, לא באת לידו עד שמוכר את בתו, לא באת לידו עד שלוה ברבית, לא באת לידו לסוף שמוכר את עצמו, ולא לך אלא לגר, ולא לגר צדק אלא לגר תושב, ולבסוף למשפחת גר זה העובד כוכבים, עד שנמכר ונעשה משרת לעבודה זרה עצמה. ואע"פ כן הכתוב מחזירו, שלא נאמר הואיל והלך זה ומכר עצמו לעבודת כוכבים נדחה אבן אחר הנופל, אלא 'גאולה תהיה לו אחד מאחיו יגאלנו'.

כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה - נעשית לו כהיתר.

טוב לו לאדם שימכור את בתו, ולא ילוה ברבית - שהבת מגרעת מפדיונה לפי שנים שעבדה, ורבית מוסיף והולך.

'ומצא' כדי גאולתו - משמע שעכשיו מצא ולא משדה אחרת שכבר מצויה בידו, כי דומיא ד'והשיגה ידו'. 'ומצא' את רעהו ומת - משמע שהיה מצוי מתחילה, דומיא ד'יער' שכבר היה מתחילה, ומכאן דרשו שאם משיצאה אבן מתחת ידו הוציא הלה את ראשו וקיבלה, פטור מגלות.

המקדיש שדה אחוזה - לרבי שמעון לוח וגואל, וגואל לחצאין, שנאמר 'ואם גאל יגאל'. ומה הטעם? לפי שמצינו במוכר שדה אחוזה שיפה כחו שאם הגיע יובל ולא נגאלה חוזרת לבעלים ביובל, לפיכך הורע כחו שאינו לוח וגואל ולא גואל לחצאין, אבל מקדיש שדה אחוזה הואיל והורע כחו שאם הגיע יובל ולא נגאלה יוצא לכהנים, לפיכך יפה כחו שלוח וגואל וגואל לחצאין. ולחכמים גם המקדיש אינו לוח וגואל ולא גואל לחצאין.

יום רביעי פרשת פינחס - י"ד תמוז תשע"ט

דף ל"א ע"א

המוכר בית בבתי ערי חומה - לחכמים גואל מיד, ואפילו ביום שמכרה, ולרבי צריך שתשהה ביד לוקח לפחות שני ימים, שנאמר 'ימים', אין ימים פחות משנים. וגואל כל שנים עשר חדש, ומונה מיום ליום - שאם מכרה באחד בניסן, אין מונין שנה למנין עולם לומר כיון שהגיע תשרי עלתה לו שנה, אלא עד אחד בניסן הבא אינו נחלט. ומונה מעת לעת, שאם מכרה באחד בניסן בחצי היום, אין מונין לו שנה עד שיגיע חצי היום של אחד בניסן הבא.

מת המוכר - יגאל בנו תוך שנה אם ירצה. מת הלוקח, יגאל מיד בנו.

אין מונין שנה אלא משעה שמכר, שאם מכרה ראובן לשמעון בניסן ושמעון ללוי באייר - כיון שהגיע ניסן הבא נחלט ואין מונין למכר שני אלא לראשון, שנאמר 'עד מלאת לו שנה', ומשמע לזה שהיתה אחוזה שלו מונין.

היתה שנה מעוברת אינה נחלטת עד שלשה עשר חדש - שנאמר 'תמימה' להביא את חדש העיבור. ולרבי נותנים

שנה ועיבורה, שבין בשנה פשוטה בין בשנה מעוברת נותנים לו שנת לבנה וימים שיתירים בשנת חמה על שנת לבנה, והם י"א יום שמהם אנו מעברים את השנה.

הגיע יום שנים עשר חדש ולא נגאלה - הרי היא חלוטה ללוקח. אחד הלוקח, ואחד הניתן לו במתנה, שאם רצה נותן לגאול בתוך שנתו יגאל, ואם לאו חלוט למקבל, שנאמר 'לצמיתות'.

גאולת בתי ערי חומה היא כמין רבית - שכשמחזיר לו מעותיו בתוך שנה ואין זה מנכה לו כלום, נמצא שנשתמש בביתו בשכר המתנת מעותיו. אבל אינה רבית גמורה, וי"א שרבית גמורה היא והתורה התירתו.

וטעם המחלוקת: י"מ שלרבי יהודה אינה רבית גמורה, שסובר שצד אחד ברבית מותר, ורבית הבאה ע"י מכר אין בא לידי רבית משני צדדין, שאם לא יגאלנה ותיחלט לו אין כאן רבית. ולחכמים רבית גמורה, שלדבריהם צד אחד ברבית אסורה. ולרבא צד אחד ברבית אסור לדברי הכל, וטעם הסוברים בבתי ערי חומה אינה רבית גמורה, הוא משום שבתורת מכר בא לידו, ואין כאן אפילו צד אחד של רבית.

היה נושה בחבירו מנה, ועשה לו שדהו מכר, שמשכן לו שדהו על אותו מנה, וכתב לו אם לא אתן לך מנה מיכן ועד שלש שנים הרי היא שלך - בזמן שהמוכר אוכל פירות כל אותן השנים, מותר. בזמן שלוקח אוכל פירות, לחכמים אסור, שמא יגאלנה בתוך שלש ונמצא שאכלם ברבית, ולרבי יהודה מותר. וטעם מחלוקתם: י"א שלחכמים צד אחד ברבית אסור, ולרבי יהודה מותר. ולרבא לדברי הכל צד אחד ברבית אסור, ורבי יהודה מתיר אם התנו מתחילה שאם יגאלנה המוכר בתוך שלש יחזיר לו הלוקח הדמים מפירות שאכל, וסובר שרבית ע"מ להחזיר מותר. ולחכמים גם רבית ע"מ להחזיר אסור.

דף ל"א ע"ב

מכרה ראובן לשמעון ושמעון ללוי, והגיע שנה למוכר ראשון ולא גאלה - לרבי אלעזר לראשון חלוט, שראובן אינו גואלה עוד משמעון, אבל שמעון גואלה מלוי עד שיגיע שנה למכר שני, שהרי ללוי לא נחלטה. ולרבי יוחנן לשני חלוט, שאין שמעון גואלה מלוי, כי מה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו.

מכר שני בתי ערי חומה, אחד בט"ו באדר הראשון, ואחד באחד באדר השני - זה שמכר לו באדר השני כיון שהגיע יום אחד באדר של שנה הבאה עלתה לו שנה, וזה שמכר לו בט"ו של אדר הראשון לא עלתה לו שנה עד ט"ו באדר של שנה הבאה, ולא יכול לוקח ראשון לומר ללוקח שני אני נשתמשתי בבית קודם ממך, ושליך נחלט באחד באדר, ושלי לא תיחלט, שיאמר לו אתה נכנסת בחודש העיבור לפיכך תפסיד, אבל אני לא נכנסתי בו.

וכן אם נולדו לו שני טלאים, אחד בט"ו של אדר ראשון, ואחד באחד באדר השני - זה שנולד באדר השני כיון שהגיע יום אחד באדר של שנה הבאה עלתה לו שנה, וזה שנולד בט"ו באדר הראשון לא עלתה לו שנה עד ט"ו באדר של שנה הבאה. ואע"פ שזה שנולד בט"ו אכל ירק קודם לשני, כיון שנכנס לחודש העיבור ממתין עד ט"ו באדר. ואע"פ שלא נאמר אצל בכור 'תמימה', למדים 'שנה שנה' מבתי ערי חומה.

לרבי מונה בבתי ערי חומה שס"ה ימים כמנין ימות החמה, ולחכמים מונה י"ב חודש מיום ליום, ואם נתעברה נתעברה למוכר.

נתן בתי ערי חומה במתנה - לחכמים דינה כמכר שגואל י"ב חודש, וכיון שהגיע י"ב חודש ולא גאלה, נחלט למקבל, שנאמר 'לצמיתות' לרבות את המתנה. ולרבי מאיר שסובר

מתנה אינה כמכר לענין חזרה ביובל, גם לענין בתי ערי חומה אין דין מתנה כמכר.

המקדיש בית בבתי ערי חומה - הרי זה גואל וגואל לעולם. גאלו אחר מיד הקדש, הגיע יום י"ב חודש ולא נגאל, היה חלוט לו. שנאמר 'לקונה אותו' ואפילו מיד הקדש. אבל אינו נחלט להקדש עצמו, שנאמר 'לדורותיו', יצא הקדש שאין לו דורות.

המוכר בית בבתי ערי חומה ופגע בו יובל בתוך שנתו - אינו יוצא, שנאמר 'לא יצא ביובל'.

יום חמישי פרשת פינחס - ט"ו תמוז תשע"ט

דף ל"ב ע"א

בראשונה היה הלוקח בית בערי חומה נטמן יום י"ב חודש כדי שיהא חלוט לו - התקין הלל שיהא המוכר חולש מעותיו ללשכה, ויהא שובר את הדלת ונכנס, ואימתי שירצה הלז יבוא ויטול את מעותיו.

רבא למד מתקנתו של הלל שהאומר הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז ונתנה לו מדעתו מגורשת, בעל כרחו אינה מגורשת - כי ממה שהוצרך לתקן שנתנה בעל כרחו חשוב נתינה, משמע שמעיקר הדין אינה נתינה. ונדחו דבריו, כי אפשר שנתנה בפניו גם בעל כרחו חשובה נתינה, ורק שלא בפניו הוצרך לתקן. וי"א שרבא למד שבעל כרחו חשובה נתינה, שלא הוצרך הלל לתקן רק משום שהוא שלא בפניו, ונדחו דבריו כי אפשר שגם בפניו לא חשובה נתינה, והלל תיקן למה שהיה צריך.

כל שהוא לפניו מן החומה הרי הוא כבתי ערי חומה - ואפילו בתי בדים ובתי מרחצאות ומגדלות ושוכנין ובורות ושיחין ומערות, שנאמר 'אשר בעיר'. שדות שלפנים מן החומה - אינם כבתי ערי חומה, שנאמר 'בית'. חולסית ומצולה, שאינן בני זריעה וראויין לבנין בית, לרבי מאיר דינם כבתיים, ולרבי יהודה כשדות.

בית הבנוי בחומה - לרבי יהודה אינו כבתי ערי חומה, ולר"ש כותל החיצון היא חומתו. ושניהם מקרא אחד דרשו: 'ותורידם בחבל בעד החלון כי ביתה בקיר החומה ובחומה היא יושבת', רבי שמעון מפרשה כפשטה, ורבי יהודה דורש ממה שאמר 'בחומה היא יושבת' ולא 'בעיר חומה'.

עיר שגגותיה חומתה, שהקיפוח בבתיים והן תכופות זו לזו כחומה, ושאינה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון - אינה כבתי ערי חומה, שנאמר 'חומה' ולא שור איגר. טבריה אינה חשובה כעיר חומה, שנאמר 'סביב' פרט לטבריה שימה חומתה.

עיר שהיה לה חומה, אע"פ שאין לה עכשיו - חשובה עיר חומה, שנאמר 'אשר לוא חומה' אע"פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן.

אלו הן בתי ערי חומה - שלש חצרות של שני בתים מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, כגון קצרה הישנה של ציפורי וחקרה של גוש חלב ויודפת הישנה, וגמלא וגדוד וחדיד ואונה וירושלים וכיוצא בהן.

דף ל"ב ע"ב

גמלא בגליל, וגדוד בעבר הירדן, וחדיד ואונה וירושלים ביהודה - הרי הן בתי ערי חומה. ואע"פ שיש יותר מהן, נקט אלו: לאביי - הכוונה שכל עיירות שבגליל עד גמלא היו מוקפות חומה מימות יהושע, וכן עד גדוד בעבר הירדן, וחדיד ואונה וירושלים ביהודה. ולרבא - לא נקט אלא עיירות שיש כיוצא בהן במקומות אחרים, ולומר שדווקא גמלא שבגליל מוקפת חומה ולא גמלא שבשאר ארצות, וכן באחרים.

עשרה דברים נאמרו בירושלים - ואחד מהם שאין הבית

חלוט בה משום בתי ערי חומה. ומה שמנו את ירושלים בין בתי ערי חומה - לרבי יוחנן הכוונה על כל אלו שמוקפין חומה כירושלים, אבל ירושלים עצמה לא. ולרב אשי יש שני ירושלים.

תנאים נחלקו בדין קדושה ראשונה שקידש יהושע את הארץ - י"א שקידשה לשעתה ולא לעתיד לבוא, ואלו שמנו חכמים שהן מוקפות חומה, כשעלו בני הגולה קדשום, אבל ראשונות בטלו משבטלה קדושת הארץ. שנאמר 'ויעשו בני הגולה השבים מן השבי סוכות וישבו בסוכות כי לא עשו מימי יהושע בן נון כן בני ישראל וגו' ותהי שמחה גדולה מאד, אפשר בא דוד ולא עשו סוכות עד שבא עזרא, אלא מקיש ביאתם בימי עזרא לביאתם בימי יהושע שבשתייהם מנו שמיטין ויובלות וקדשו ערי חומה. ואומר 'והביאך ה' אלקיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה, מקיש ירושתך לירושת אבותיך, מה ירושת אבותיך בחידוש כל דברים הללו אף ירושתך בחידוש כל דברים הללו.

וי"א שיהושע קידשה לעתיד לבוא - ולפיכך כל שתעלה לך מסורת בידך מאבותיך שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון, כל מצות הללו נוהגות בה. וסוכה שעשו היינו שביקשו רחמים על יצר של ע"ז וביטלוהו, והגין עליהם זכותם כסוכה. וכך הוא דורש 'אשר ירשו אבותיך וירשתה, שמאחר שירשו אבותיך ירשת אתה באותה קדושה.

יום שישי פרשת פינחס - ט"ז תמוז תשע"ט

דף ל"ג ע"א

משגלו שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט המנשה בטלו יובלות - שנאמר 'וקראתם דרור בארץ לכל יושביה, בזמן שכל יושביה עליה ולא בזמן שגלו מקצתן. וכן אם היו עליה והן מעורבין שבט בנימין ביהודה ושבט יהודה בבנימין אין יובל נוהג, שנאמר 'לכל יושביה' בזמן שיושביה כתיקונן ולא בזמן שהן מעורבין.

בימי עזרא מנו שמיטין ויובלות - שנאמר 'מקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו העברי אשר ימכר לך, והלא עבד עברי עובד שש שנים, אלא שש לנמכר ושבע לנרצע, וכך עשו שנאמר 'וישמעו וישלחו. ולפי שירמיה החזירן, ויאשיה בן אמון מלך עליהן.

בתי החצרים נותנין להם כח יפה שבבתי ערי חומה וכח יפה שבשדות - נגאלין מיד וכל שנים עשר חדש כבתים, ויוצאין ביובל ובגרעון כסף כשדות, שנאמר 'על שדה הארץ יחשב, הקישו הכתוב לשדה אחוזה שיוצא ביובל ובגרעון כסף. ואין צריך להמתין שתי שנים כשדה אחוזה, שנאמר 'גאולה תהיה לו' מיד.

המקדיש בית בבתי החצרים וגאלו אחר מיד הקדש, ופגע בו יובל בשנה שניה - לרב הונא יוצאה מידו של לוקח וחוזרת לבעלים ביובל, שנאמר 'וביובל יצא. אבל אם לא גאלו אחר אינו יוצא, שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון, שלמדים בק"ו מבן לוי שיפה כחו בממכרו והורע כוחו בהקדשו. ולר' אושעיא אינו יוצאת מידו של לוקח, שהכל היו בכלל ונתן הכסף וקם לו, שהלוקח כלום מיד הקדש יקום המקח בידו לעולם, וכשפרט לך הכתוב בגואל שדה אחוזה של אחרים מיד הקדש שיוצאה מידו ומתחלקת, זו הוציאה תורה מכלל זה ולא אחרת.

שדה מגרש של הלויים ובתי ערי חומה שלהם - גואלין לעולם ויוצאין ביובל. אבל מכר שטרות ומטלטלין, אינו יוצא ביובל, שנאמר 'ויצא ממכר בית ועיר אחוזתו, ומה תלמוד לומר 'ממכר, ממכריו יוצא בחנם ואין הקדש יוצא בחנם אלא בפדיון.

המוכר בית בבתי החצרים ופגע בו יובל בשנה שניה - יוצא

ביובל, שנאמר 'וביובל יצא.

דף ל"ג ע"ב

אלו הן בתי החצרים: עיר שאין בה אלא שתי חצירות של שני בתים, אע"פ שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון, הרי הן כבתי חצרים, שנאמר 'בתי החצרים, איני יודע שאין להם חומה, מה ת"ל 'אשר אין להם חומה, אף על פי שיש להם חומה כמי שאין להם חומה. וכמה בתים שנים, חצירות שנים, שתי חצירות של שני בתים.

לשיטת רבי, ישראל שירש בתי ערי חומה מאבי אמו לוי, או לוי שירש את אבי אמו ישראל - אינו גואל אלא כישראל, והיינו שאם מכרה תהא נחלטת ללוקח לסוף שנה, ואינו גואלה לעולם כלוי, שנאמר 'כי בתי ערי הלויים היא אחוזתם' ואשר יגאל מן הלויים' עד שיהא המוכר לוי וערי הלויים. ולחכמים דין גאולת עולם אמורה בבתי הלויים וא"צ שיהא המוכר לוי, לפיכך ישראל שירש מאבי אמו גואל כלוי, ולוי שירש את אבי אמו ישראל גואל כישראל.

לוי שמכר מאחוזתו, גואל לעולם - בין אם מכרה לישראל שהורע כוחו (שהישראל אינו גואל לעולם) בין אם מכרה ללוי שיפה כוחו. לוי שהוא ממזר או נתין אינו גואל לעולם (לשיטת רבי שרק הלוי גואל), שנאמר 'מן הלויים ולא כל הלויים.

אין עושיין בערי הלויים שדה מגרש ולא מגרש שדה, ולא מגרש עיר ולא עיר מגרש - שנאמר 'ושדה מגרש עריהם לא ימכר, ואין לפרש כפשוטו שאינו נמכר, שנאמר 'גאולת עולם תהיה ללויים' מכלל שהוא נמכר, אלא שלא ישנה. ובערי ישראל, לת"ק דינם כערי לויים. ולרבי אלעזר עושיין שדה מגרש מגרש שדה, מגרש עיר אבל לא עיר מגרש, שלא יחריבו את ערי ישראל.

הכהנים והלויים מוכרין לעולם (י"מ אפילו בשנת היובל וי"מ לאו דוקא). וגואלין לעולם - שאם מוכר שדהו מותר לגאול בפחות משתי שנים, ואם הקדישה ולא גאלה אינו יוצאת לכהנים ביובל, ואם מכר בתי ערי חומה אינו נחלט, שנאמר 'גאולת עולם תהיה ללויים'. ואע"פ שאין עושיין חומה לערי הלויים, משכחת לה כשנפל להם בגורל הן ומגרשיהן כשהן מוקפין חומה, ומכרום הלוי קודם שנסתרה.

ערים הניתנים ללויים, אין עושיין ערים קטנים - לפי שהן ערי מקלט, וצריך שיהא שם יישוב לבית מנוס לרוצחים. ולא כרכים גדולים, לפי שמתקבצין שם מכל מקומות לסחורה ותהא רגל גואל הדם מצויה שם ויארוב את הרוצח ויהרגנו, אלא עירות בינוניות בלא חומה.

עיר שהוקף ולבסוף ישב חשוב עיר חומה - אבל אם ישב ולבסוף הוקף לא. ודוקא אם הקיפוה עובדי כוכבים, אבל אם הקיפוה ישראל לאחר שכבשוה, או אפילו אם הקיפוה גויים לאחר שכבשוה ישראל, אינה עיר חומה, שנאמר כאן חומה ונאמר להלן 'כל אלה ערים בצורות חומה גבהה', מה להלן שהקיפוה גויים קודם לכן, אף כאן.

שבת קודש פרשת פינחס - י"ז תמוז תשע"ט

דף ל"ד ע"א

כהן שהקדיש שדה חרמו - לא יאמר הואיל ויוצא לכהנים והרי היא תחת ידי תהא שלי, ודין הוא בשל אחרים אני זוכה בשל עצמי לא כ"ש, ת"ל 'והיה השדה בצאתו ביובל קודש לה' כשדה החרם, מקיש שדה חרמו לשדה אחוזה של ישראל שיוצא מתחת ידו ומתחלקת לכהנים. ואע"פ ששם אין לו אלא חלק אחד וכאן רוצה לזכות בכולו, היה צד לומר שהיא אחוזתו ויהא לו רשות לגאול לעולם, תלמוד לומר 'אחוזתו' ולא חרמו.

הדרן עלך המוכר שדהו וסליקא לה מסכת ערכין

מסכת תמורה

פרק ראשון - הכל ממירין

דף ב' ע"א

הכל מתפיסין בתמורה, אחד אנשים ואחד נשים - לא שאדם רשאי להמיר, אלא שאם המיר מומר, וסופג את הארבעים, שנאמר 'לא יחליפנו ולא ימיר אותו'.

לרבי מאיר יורש סומך וממיר - שנאמר 'המר ימיר' לרבות את הירוש. ולמד סמיכה שהיא סוף הקדש מתמורה שהיא תחילת הקדש. לרבי יהודה אינו סומך, שנאמר 'קרבנו' ולא קרבן אביו. ולא ממיר, שלמדים תחילת הקדש שאינו ממיר ממה שמצאנו בסוף הקדש שאינו סומך.

שלוש פעמים נאמר 'קרבנו' בשלמים ובשלשתם נאמר סמיכה - אחד למעט קרבן עובד כוכבים, אחד למעט קרבן חבירו, ואחד לרבי יהודה למעט קרבן אביו, ולרבי מאיר לרבות בעלי חוברין לסמיכה, שאם נשתתפו ב' או ג' על קרבן אחד כולן סומכין בו. ולרבי יהודה לתירוץ ראשון סובר ששותפין אין להם סמיכה, לפי שהקרבן אינו מיוחד לאחד מהן, ולתירוץ שני ממעט קרבן עובד כוכבים וקרבן חבירו מכתוב אחד.

דף ב' ע"ב

האשה תמורתה תמורה, ואם המירה לוקה - לרבי יהודה שנאמר 'ואם המר ימיר' לרבות את האשה, ולרבי מאיר מ'זאם'. והוצרך לרבותה לפי שהוא עונש שאינו שוה בכל, שהרי הציבור והשותפין אין עושין תמורה.

השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה - שנאמר 'איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם'.

קטן שלא הגיע לעונת נדרים אינו ממיר. הגיע לעונת נדרים - נסתפקו בגמרא אם מכיון שיכול להקדיש יכול גם להמיר, או שמאחר שאינו בן עונשין אינו מתפיס בתמורה.

הקדיש הגוי קרבן כדי שיתכפר בה הוא עצמו - אינו עושה תמורה. אם הקדיש הגוי כדי שיתכפר בה ישראל, יש ספק אם הולכים אחר המקדיש ואין תמורתו תמורה או שהולכים אחר המתכפר. ואע"פ שהכלל הוא בכל מקום שהמתכפר עושה תמורה, היינו כשגם המקדיש היה ישראל, אבל כשהמתכפר בא מכח גוי אפשר שאינו עושה תמורה לפי שצריך שתהא מתחילה ביד סוף ביד מי שיכול לעשות תמורה.

קדשי עובדי כוכבים - לרבי שמעון בקדשי מזבח לא נהנין מהן מדרבנן, אבל לא מועלין אם נהנה מהן, ואין חייבין עליהם משום פיגול נותר וטמא. ובקדשי בדק הבית מועלים. ורבי יוסי מחמיר בכולן, שגם בקדשי מזבח לא נהנין ומועלין, וחייבין עליהן משום פיגול נותר וטמא כשאר קדשים.

גוי אינו מביא נסכים בפני עצמן - אבל קרבנו טעון נסכים. המקדיש מוסיף חומש - שאם רוצה לפדות הקדשו כגון שנפל בו מום, יכול לפדותו ומוסיף חומש, אבל מימיר אינו מוסיף חומש (וי"מ שאם הקדיש בית או שדה ובאו בעלים לפדותו מוסיפין חומש, אבל אם גאלו אחר אינו מוסיף). והמתכפר עושה תמורה - שאם הפריש ישראל קרבן כדי שיתכפר בו חבירו ישראל, ואמר המתכפר זו תחת זו, תמורתו תמורה ולוקה. והתורם מתבואה שלו על טבל של חבירו, טובת הנאה של תורם.

דף ג' ע"א

קדשי מזבח של עובדי כוכבים - לדעת רבי שמעון אין מועלים בהם מן התורה, שנאמר 'נפש כי תמעול מעל וחסאה בשגגה', ולמדים חטא חטא מתרומה שנאמר בה 'בני ישראל' ולא עובדי כוכבים. ואסור ליהנות מהן מדרבנן. ואין חייבין עליהם משום פיגול נותר וטמא, שנאמר בטומאה 'וינזרו מקדשי בני ישראל' ולא יחללו, ונותר למדים חילול חילול מטומאה, ופיגול למדים 'עון עון' מנותר. ורבי יוסי מחמיר בכולן, שנאמר בכולן 'לה'. קדשי בדק הבית של גויים מועלין בהן גם לרבי שמעון - שאין למדים מתרומה אלא מה שקדוש בקדושת הגוף כתרומה, ולא קדושת דמים.

אין גויים עושין תמורה - שנאמר 'לא יחליפנו ולא ימיר', ונאמר בתחילת הענין 'דבר אל בני ישראל', וי"א שהוקש תמורת בהמה למעשר בהמה, ומעשר בהמה למעשר דגן, ובמעשר דגן נאמר 'מעשר בני ישראל אשר ירימו לה', בני ישראל ולא גויים.

גוי אינו מביא נסכים בפני עצמן - שנאמר 'אזרח', אזרח מביא נסכים ולא גוי. אבל עולתו טעונה נסכים, שנאמר 'ככה'.

לרב יהודה בשם רב כל לא תעשה בתורה עשה בה מעשה חייב, לא עשה בה מעשה פטור - שאין לוקין על לאו שאין בו מעשה, וגם הממיר אינו לוקה אלא לרבי יהודה הסובר שלוקין על לאו שאין בו מעשה. ולר' יוסי הגלילי כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו, חוץ מנשבע ומימר ומקלל חבירו בשם, שאף על פי שלא עשו מעשה חייב. ולרבי יוסי ברבי חנינא גם המקדים תרומה לביכורים.

דף ג' ע"ב

מנין שהנשבע לוקה אע"פ שאין בו מעשה? שנאמר 'כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא', ב"ד של מעלה אין מנקין אותו, אבל בית דין של מטה מלקין אותו ומנקין אותו. ודוקא בשבועת שוא, כגון נשבע לשנות את הידוע, או שבועת שקר שהיא לשעבר שדומה לשבועת שוא, כגון אכלתי ולא אכלתי, שנאמר 'לשוא לשוא' שני פעמים, ריבתה תורה שבועת שקר דומה לשוא והיינו לשעבר.

אבל הנשבע לעתיד לבוא - אם נשבע שלא אוכל ואכל, לוקה משום שעשה מעשה, ואם אמר שאוכל ולא אכל, אינו לוקה, לרבי יוחנן משום לאו שאין בו מעשה, ולרבי לקיש משום שהיא התראת ספק.

האומר שבועה שלא אוכל כבר זו, שבועה שלא אוכלנה, שבועה שלא אוכלנה, ואכלה - אינו חייב אלא אחת, שאין שבועה חלה על שבועה. וזוהי שבועת ביטוי שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד.

הנשבע לא אכלתי ואכל, או שנשבע אכלתי ולא אכל - לרבי ישמעאל אם הוא מזיד לוקה, אבל אם הוא שוגג אינו מביא קרבן, שאין חיוב קרבן אלא על הנשבע לעתיד לבוא, ולרבי עקיבא מביא קרבן.

לרבי יוחנן אין למנות את ה'מימר' בין אלו שלוקין על לאו שאין בו מעשה - משום שבדיבורו עושה מעשה.

מקלל את חבירו בשם לוקה אע"פ שאין בו מעשה - שנאמר 'אם לא תשמר' והפלא ה' את מכותך', והפלאה זו מלקות שנאמר 'הפילו השופט והכהו לפניו'. ולמדנו אזהרה על המקלל, שנאמר 'לא תקלל חרש'.

הנשבע על האמת אינו לוקה - שנאמר 'ובשמו תשבע' שני פעמים, אחד לנשבע לקיים את המצוה, והשני לשבועת אמת.

נשבעין לקיים את המצות - שנאמר 'נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך'.

דף ד' ע"א

המוציא שם שמים לבטלה עובר על עשה - שנאמר 'את ה' אלקיך תירא ואותו תעבוד'.

אסור להקדים תרומה לביכורים - שנאמר 'מלאתך ודמעך לא תאחר', מלאה אלו ביכורים, ודמעך אלו תרומה, ואמרה תורה לא תאחר. ואם הקדים - לרבי אלעזר לוקה, ולרבי יוסי בר חנינא אינו לוקה.

היו לפניו שתי כלכלות של טבל, ואמר מעשר שאני חייב להפריש מכלכלה זו תהא בכלכלה זו - הראשונה מעושרת. וכן אם אמר של זו בזו ושל זו בזו, הראשונה מעושרת והשנייה אינה מעושרת, שמיד שאמר תהא ראשונה מעשר על השנייה, נפטרה השנייה, ואין יכול להפריש ממנה על הראשונה, שאין מפרישין מן הפטור על החיוב.

ואם אמר אלו שתי המעשרות שאני עתיד להפריש משתי הכלכלות, תהא מעשרותיהם של כל אחת ואחת מעשר הכלכלה בחבירתה - כלומר שתיפטור הכלכלה בכלכלה של חבירתה, קרא את השם, שמיחל ואוכל מיד משתייהן, ואין זה מן הפטור על החיוב ששתייהם נתקנו בבת אחת. ולשיטת רבי אלעזר לוקה, מפני שהקדים מעשר שני שבה למעשר ראשון שבחברתה.

דף ד' ע"ב

המקדים תרומה לביכורים אינו לוקה (לרבי יוסי בר חנינא) אע"פ שבדיבורו עושה מעשה - משום שהוא לאו הניתק לעשה, שנאמר 'מכל מעשרותיכם תרימו'.

מימר לוקה - לפי שבדיבורו עושה מעשה. ואע"פ שהוא ניתק לעשה, לפי שיש בו שני לאוין, ואין עשה אחד עוקר שני לאוין.

אונס שגירש - אם ישראל הוא, מחזיר ואינו לוקה. ואם כהן הוא שאינו יכול להחזיר את הגרושה, לוקה ואינו מחזיר, לפי שהתורה ריבתה בכהנים קדושה יתירה לפיכך לוקין גם על לאו שניתק לעשה.

המותיר מבשר הפסח אינו לוקה. והטעם: לרבי יהודה לפי שהוא לאו הניתק לעשה, ולרבי יעקב לפי שהוא לאו שאין בו מעשה. שלשיטת רבי יעקב אין לוקין על לאו שאין בו מעשה, ולרבי יהודה לוקין.

העצמות והגידין והגותר של קרבן פסח ישרפו בט"ז ניסן ולא בט"ו, חל ט"ז בשבת ישרפו בי"ז, לפי שאין דוחין לא שבת ולא יום טוב, שנאמר 'והגותר ממנו עד בקר באש תשרופו', בא הכתוב ליתן בוקר שני לשריפתו.

'כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד' - אם עביד, לאביי 'מהני' דאי לא מהני אמאי לקי, ולרבא 'לא מהני' ולוקה משום דעבר אמימרא דרחמנא.

יום רביעי פרשת מטות - כ"א תמוז תשע"ט

דף ה' ע"א

אונס שגירש - אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה. לאביי משום שאין לוקין אלא אם 'מהני', וכאן 'לא מהני' שילוחו שהרי יכול להחזירה. ואע"פ שבכל הלאוין אנו אומרים ש'מהני', כאן גילתה תורה ש'לא מהני', שנאמר 'כל ימיו' כל ימיו בעמוד והחזר הוא. לרבא אע"פ שלוקין גם אי לא מהני, אינו לוקה לפי שהוא ניתק לעשה, שנאמר 'כל ימיו' כל ימיו בעמוד והחזר הוא.

אין תורמין מן הרעה על היפה, ואם תרם תרומתו תרומה - לאביי משום דאי עביד מהני, ולרבא שנאמר 'ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו', אם אינו קדוש נשיאות חטא למה, מכאן לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה. ולאביי למדים מכאן שהוא 'חטא' ולא רק שמצוה

מן המובחר להפריש מן היפה.

אין תורמין ממין על שאינו מינו. ואם תרם, אין תרומתו תרומה - לרבא משום 'דאי עביד לא מהני', ולאביי לפי ששינה עליו הכתוב לעכב, שנאמר 'כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן' ליתן חלב לזה וחלב לזה, ו'ראשיתם' ליתן ראשית לזה וראשית לזה. ולרבא נאמר 'ראשיתם' ללמד שגם מתירוש על דגן או מדגן על דגן אחר כגון מחטה על שעורה אין תרומתו תרומה, אע"פ שלא נאמר בהן חלב שני פעמים.

חרמי כהנים אין להם פדיון אלא נותנין לכהן - לרבא משום דאי עביד לא מהני, ולאביי שנאמר 'קודש קדשים הוא', בהווייתו יהא.

דף ה' ע"ב

אע"פ שהתורה אמרה 'לא יחליפנו ולא ימיר אותנו' - אם המיר מומר. לאביי משום דאי עביד מהני, ולרבא שנאמר 'והיה הוא ותמורתו יהיה קודש'. ולאביי הכתוב בא ללמד ששניהם קודש, ולא שתצא זו ותכנס זו.

בכור אין לו פדיון - לרבא שנאמר 'לא תפדה' ואי עביד לא מהני, לאביי שנאמר 'הם' בהווייתן יהו.

הבכור קרב, ותמורתו אינה קריבה - שנאמר 'אם שור אם שה לה' הוא', הוא קרב ולא תמורתו.

בכור ומעשר שנתערב דמן בכל העולין קריבין לגבי מזבח - לרבא שנאמר 'הם' בהווייתן יהו אפילו נתערבו, ולאביי שנאמר 'ולקח מדם הפר ומדם השעיר', והלא דם הפר מרובה משל שעיר, מכאן לעולין שאין מבטלין זה את זה.

'ולקח מדם הפר ומדם השעיר' - לרבי יאשיה זורק כשהן מעורבין, וכדבריו סובר אביי. ולרבי יונתן נותן מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו, וכדבריו סובר רבא.

מעשר אין לו פדיון - לרבא שנאמר 'לא יגאל', ואי עביד לא מהני. לאביי שלמדים 'עברה עברה' מבכור.

המקדים תרומה לביכורים, אע"פ שהוא בלא תעשה, שנאמר 'מלאתך ודמעך לא תאחר', מה שעשה עשוי. לאביי משום דאי עביד מהני, ולרבא שנאמר 'מכל מעשרותיכם תרימו מתנותיכם'.

מעשר ראשון שהקדימו לוי לכהן בשבלים קודם שהופרשה תרומה גדולה מן העמרים - פטור מתרומה גדולה, שנאמר 'מעשר מן המעשר' ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר. אבל אם הקדימו בכרי חייב בתרומה גדולה, שנאמר 'מכל מעשרותיכם תרימו', מרבה אני את הכרי שישנו בכלל דיגון, ומוציא אני את השיבלין שאין בכלל דיגון.

כהן גדול אסור באלמנה - שנאמר 'אלמנה וגרושה לא יקח'. ואם קידשה מקודשת - לאביי דאי עביד מהני, ולרבא שנאמר 'לא יחלל זרעו', ומשמע שהוא עושה חללים ולא ממזרים, הרי שהקידושין תופסין. ואביי דורש 'לא יחלל' שמחלל גם את האשה וגם את זרעה, שעל חילול אחד היה צריך לומר 'לא יחל'.

המקדיש בעלי מומין לגבי מזבח, אע"פ שהוא בלא תעשה, שנאמר 'כל אשר בו מום לא תקריבו', מה שעשה עשוי - לאביי דאי עביד מהני, ולרבא שנאמר 'ולגדר לא ירצה', שאינו מרצה אבל הוא קדוש.

אין מקדישין תמימין לבדק הבית - שנאמר אצל בעל מום 'נדבה תעשה אותו' זה קדשי בדק הבית, אותו אתה מתפיס לבדק הבית ולא תמימין. ואם הקדיש, אע"פ שהוא בלא תעשה מה שעשה עשוי, לאביי דאי עביד מהני, ולרבא \ ממקום שנתרבו בעלי מומין למזבח נתרבו תמימין לבדק הבית.

דף ו' ע"א

הגזול עצים ועשאן כלים, צמר ועשאן בגדים, משלם כשעת הגזילה - לאביי דאי עביד מהני וקנאם בשינוי, לרבא שנאמר 'אשר גזל', אם כעין שגזל יחזיר. (ועיין להלן ע"ב). הנשבע לשקר על גזילו והודה - מוסיף חומש, אבל לא על גזל אביו, שנאמר 'אשר גזל' על גזילו מוסיף חומש ולא על גזילו של אביו.

הממשכן את חבירו - מחזיר לו את הכר בלילה ואת המחרישה ביום. אבל מחרישה בלילה וקר ביום קנה המלוה - לאביי משום דאי עביד מהני, ולרבא שנאמר 'השב תשיבנו לו' לרבות כמה פעמים, ולא משכחת לה אלא כשמחזיר כלי יום ביום וכלי לילה בלילה. (וי"א) שנאמר 'עד בא השמש תשיבנו', כלומר כל היום עד שיבא השמש תשיבנו ללוה ובכוא השמש תקחנו, מכאן לכסות יום שניתנה ליחבל בלילה. ונאמר עוד 'השב תשיבנו כבוא השמש', מכאן לכסות לילה שניתנה ליחבל (ביום).

מצות פאה להפריש מן הקמה - לא הפריש מן הקמה, יפריש מן העמרים. לא הפריש מן העמרים, יפריש מן הכרי עד שלא מירחו. מירחו מעשר תחילה, ואח"כ נותן פאה. ולרבי ישמעאל מפריש גם מן העיסה. ואע"פ שהתורה אמרה 'לא תכלה פאת שדך בקוצרך', אם קצר לא מהני - לרבא משום דאי עביד לא מהני, ולאביי משום שנאמר 'תעזוב' יתירא.

המפקיר כרמו, והשכים לשחר ובצרו, חייב בפרט ועוללות בשכחה ובפאה. ואע"פ שהפקר פטור מכל אלו, הפקר כזה חייב שנאמר 'תעזוב' יתירא. ופטור מן המעשר, שבמעשר לא נאמר 'תעזוב' יתירא.

דף ו' ע"ב

אבק רבית אינה יוצאה בדיינין. רבית קצוצה - לרבי אלעזר יוצאה בדיינין, שנאמר 'וחי אחיך עמך' החזר לו כדי שיחיה עמך. ולרבי יוחנן אינה יוצאה בדיינין, שנאמר 'בנשך נתן ותרבית לקח וחי לא יחיה', לחיים ניתן ולא להישבון. וי"א שנאמר 'ויראת מאלהיך אני ה'', למורא נתתיו ולא להישבון. וי"א שנאמר 'התועבות האל עשה מות יומת דמיו בו יהיה והוליד בן פריץ שופך דם', הוקשו מלוי רבית לשופכי דמים, מה שופכי דמים לא ניתנו להישבון אף מלוי רבית.

למסקנת הגמרא מחלוקת אביי ורבא לענין מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני או לא, נוגע לדינא לענין שינוי קונה - כגון שגזל עצים ועשאן כלים או צמר ועשאן בגדים, שלאביי קנה דאי עביד מהני, ואינו משלם אלא עצים וצמר. ולרבא לא קנה דאי עביד לא מהני, ומשלם הבגדים והכלים, וסובר כמ"ד שינוי אינו קונה. (ע"פ מסקנת רש"י).

החייב לחבירו ארבע זוז של רבית, ונתן לו בגד ששוה חמשה - לאביי מוציאים ממנו ארבעה, שהזוז החמישי נתן לו במתנה, ולרבא מוציאים ממנו חמשה, לפי שכולה הגיע לידו בתורת רבית.

המקדיש בעלי מומין לגבי מזבח, והקטירן לעולה - עובר משום חמשה שמות, בל תקדישו, בל תשחטו, בל תזרקו, בל תקטירו כולו, ובל תקטירו מקצתו. שנאמר 'כל אשר בו מום לא תקריבו' ללמד שלא יקדישו, 'עורת או שבור או חרוץ או יבלת לא תקריבו' ללמד שלא ישחטו, 'ואשה לא תתנו מהם' אלו אשים, ואפילו מקצתן שנאמר 'מהם'. זריקת דמים שנאמר 'על המזבח'. ולר' יוסי בר' יהודה אף על קבלת הדם (וטעמו מבואר להלן ז).

המקדיש שעיר המשתלח בעל מום לוקה משום לא תקדישו - שנאמר 'לה'. ולא הוצרך כתוב זה אלא לרבי שמעון שאם מת אחד מהן מביא חבירו בלא הגרלה, אבל

לחולקים עליו אי אפשר להביא בעל מום שהרי אין ראוי להגרלה. ולרבא צריך לריבוי באופן שהומם בו ביום לאחר הגרלה וחיללו על בעל מום, שלוקה משום בל תקדישו.

השוחט בדם הבית בחוץ, אע"פ שנקראו קרבן שנאמר 'ונקרב את קרבן ה' - פטור מכרת, שנאמר 'ואל פתח אהל מועד' הראוי לפתח אהל מועד חייבין עליו משום שחוטו חוץ, ולא זה שאין ראוי לפתח אהל מועד.

השוחט פרת חטאת ושעיר המשתלח בחוץ פטור מכרת - ואע"פ שראויים לפתח אהל מועד, שנאמר 'לה' מי שמוחדין לה', יצאו אלו שאין מיוחדין לה'.

יום שישי פרשת מטות - כ"ג תמוז תשע"ט

דף ז' ע"א

לרבי יוסי ברבי יהודה לוקה בבעל מום שהקדישו גם על קבלת הדם - שנאמר 'ומיד בן נכר לא תקריבו' זו קבלת הדם.

אע"פ שלא נצטוו בני נח על בעל מום אלא על מחוסר אבר - על מזבח שלנו אין מקריבין בעל מום משלהם גם אם אין בו חסרון אבר, שנאמר 'ומיד בן נכר לא תקריבו'.

אין מקריבין בעל מום בבמות יחיד - שנאמר 'ומעוך וכתות וגו' לא תקריבו'.

גם המקדיש בעל מום מעיקרו לוקה משום בל תקדישו - שהרי שרוע וקלוט אמורים בפרשה שהם בעלי מומין מתחילתן. ולא רק כשממיר על בעל מום, אלא אפילו אם מקדישו מתחילה, ואין זה כמקדיש דקל שהוא קדוש לדמיו, שאין זלזול להקדש כשמקדישים דקל, שמין עצים הוא, אבל בבעל מום יש זלזול להקדש שמניח מלהקדיש תם ומקדיש בעל מום. וי"מ לפי שבדקל אין במינו הראוי למזבח, אבל בעל מום יש במינו ראוי למזבח לפיכך לוקה.

חומר בתמורה מבזבח - שכן קדושה חלה עליה על בעל מום קבוע. והמימר על בעל מום עובר משום ששה שמות, חמשה כמקדיש, ולא שיש של תמורה.

דף ז' ע"ב

המקדיש בעל מום לדמי נסכים - לרבא לוקה. וכבר נחלקו תנאים בדבר, שלתנא קמא לוקה, ולרבי אינו לוקה אלא בהרצאת גופו ולא אם מקדישו לדמי נסכים.

בעל מום מקדישו לקדשי בדם הבית - בין בנדר כגון שאמר הרי עלי בהמה לדמי בדם הבית, ובין לנדבה, כגון הרי זו לבדק הבית, שנאמר 'נדבה תעשה אותו ולנדר'. אבל לא יקדישו בין לנדר ובין לנדבה שנאמר 'נדבה וגו' ולנדר לא ירצה'.

המקדיש תמימים לבדק הבית עובר בעשה - שנאמר בבעל מום 'נדבה תעשה אותו', אותו תעשה נדבה ולא תמים. וגם בלא תעשה שנאמר בתחילת הפרשה 'לאמר' ודורשים 'לא נאמר בדברים'. וי"א לאו אמור.

המעלה אברי בעלי מומין לגבי מזבח - לרבא עובר משום בל תקטירו כולו, ומשום בל תקטירו מקצתו. ולאביי אינו לוקה אלא מלקות אחת, שאין לוקין על לאו שבכללות, והקטרת כולו ומקצתו למדים מלאו אחד. והקשו על דברי אביי מן הברייתא.

הכהנים ממירין בקרבנות שלהן, וישראל ממירין בשלהן. אין הכהן ממיר את קרבנו על חטאת או אשם שנתן לו ישראל שיקריבנו לו, לפי שאין לו חלק בו אלא משעת הקטרת אימורין ואילך וזכה בבשר, ואין אדם מתפיס בדבר שאינו שלו. ואין ממירין בכבוד שנתן לו ישראל אע"פ שזכה בו הכהן מחיים, שנאמר 'והיה הוא ותמורתו יהיה קודש', מקיש התמורה להקדש עצמו, היכן קדושת הכבוד חלה עליו בבית הבעלים, אף תמורה אינה חלה עליו אלא בבית הבעלים ולא בבית כהן.